

پروژەى دەستورى کۆمارى فیدرالى عێراق

دەروازەى یەكەم دامەزراندنى یەكیتیهكە

ماددهى یەكەم :

عێراق دەولەتێكى یەكگرتوى (فیدرالى) یە ، پێڕۆیهكى كۆمارى دیموكراتى پەرلەمانى هەیه ، پێى دەگوترى كۆمارى فیدرالى عێراق.

ماددهى دووهم :

كۆمارى فیدرالى عێراق لەمانە پێك دێت :

یەكەم : هەریمی عەرەبى : هەردوو ناوچهى ناوەند و باشوورى عێراق و پارێزگای موسڵ (نەینەوا) لە باكوورى عێراق لەخۆ دەگرى ، ئەو قەزاو ناحیانه نەبى كە زۆرینهیان كوردن و لە برێگەى دووهمى خوارەودا ناویان هاتوو.

دووهم : هەریمی كوردستان : پارێزگاکانى كەرکوک و سلێمانى و هەولێر و دهۆك و قەزاکانى ئاكرى و شیخان و سنجار و تلعفر و ناحیهكانى زەممار و بەعشيقه و ئەلقوش و ئاسكى كەلەك لە پارێزگای موسڵ و قەزای خانەقین و مەندەلى لە پارێزگای دیاله بە هەموو سنووره ئیداریهكانى بەر لە سالى (١٩٦٨ز) دەگریتەوه لەگەڵ ئەو ناوچانەش كە زۆرینهى كوردى تیدا نیشتهجین.

ماددهى سێهەم :

گەل چاوگەى دەسلەتەكان و بناغەى شەرعییهتەكانیتى.

ماددهى چوارەم :

گەلى عێراق لە دوو نەتەوهى سەرەكى پێك هاتوو كە نەتەوهى عەرەب و نەتەوهى كوردە . ئەم دەستورەش لەسەر بناغەى فیدرالییهت مافە نەتەوهییهكانى هەردووکیان ئیقرار دەكاو ، مافە رهواكانى كۆمەڵە نەتەوهییهكانیش لە چوارچۆیهى كۆمارى فیدرالى عێراقدا ئیقرار دەكات.

ماددهى پێنجەم :

بەغدا پایتەختى كۆمارى فیدرالى عێراقە ، دەشییتیش كاتى پێویست بکات غەیری بەغدا بۆ ماوهیهكى رەفتەنى (مۆقت) بکریت بە پایتەخت.

ماددهى شەشەم :

١. كۆمارى فیدرالى عێراق ئالو دروشم و سرودى نیشتمانى خۆى هەیه بە مەرجى هەر هەموویان هیماى یەكیتى و هاوژیانى و برایهتیی نیوان نەتەوهكانى تیدابیت ، ئەوهش بە یاسایهك رێك دەخریت.

٢. هەریمی كوردستان ئالای تایبەتى خۆى هەیه شان بە شانى ئالای كۆمارى فیدرالى

عێراق ، هەرورهها دروشم و سرود و جهژنى نەتەوهی (نەروۆزى ٢١ى ئادار) ییشی هەیه كە ئەوهش بە یاسایهك رێك دەخریت.

ماددهی جهوتهم :

عهره بی و کوردی دوو زمانی ره سمیی یه کیتیه کن و ، عهره بی زمانی ره سمیی ههریمی عهره بی و ، کوردیش زمانی ره سمیی ههریمی کوردستانه .

**دهروازهی دووهم
ماف و نه رکه بنیچه بیه کان**

ماددهی هه شتتم :

یه که م : هاوولاتیان له به رده م یاسادا چونیه کن و هیچ جیاوازییه کیان به هوی جنس یان ره گه ز یان رهنگ یان زمان یان ئاین یان مه زه ب یان هه لکه وتی کۆمه لایه تی یان دۆخی کۆمه لایه تییه وه ، له نیواندا نییه .

دووهم : هه لی چونیه ک (تکافؤ الفرص) بۆ هه موو هاوولاتیان له سنووری یاسادا دهسته به ره .

ماددهی نۆیه م :

خیزان (الأسرة) ناوکه ی کۆمه لگه یه و ، ده وله تیش پاراستن و راگرتنی له نه ستۆ ده گری و چاودیری دایکایه تی و مندالی تیش ده کات .

ماددهی ده یه م :

ئافره ت یه کسانیی ته واوی له گه ل پیاودا هه یه .

ماددهی یازده :

یه که م : تاوانبار بی تاوانه (پاکه) تا له دادگاییه کی یاساییدا ئیدانه که ی ساغ ده کریته وه .

دووهم : مافی خۆپاریزی له هه موو قۆناغه کانی لی پێچانه وه و دادگاییدا به پیی حوکه کانی یاسا مافیکی پیروژه .

سییه م : دانیشتنه کانی دادگایی کردن له پرووه (ئاشکرایه) ، مه گه ر ، دادگا به پیی حوکه کانی یاسا برپاری نه ئینی بوونیان بدات .

چواره م : سزا شه خصییه و ، به پیی یاساش نه بی ، نه جه ریمه هه یه و نه سزا ، سزا له سه ر ره فتاریش ناشی بدری ، مه گه ر یاسا ئه و ره فتاره له کاتی تیوه گلانیدا به جه ریمه له قه له م بدات و ، ناشی له و سزایه زیاتر که له کاتی تیوه گلانی جه ریمه که دا به رکارخراوه ، سزایه کی گرانت برسه پینریت .

ماددهی دوازده :

یه که م : حورمه تی (که رامه تی) مرۆف پاریزراوه و ، هه ر جووره ئه شکه نه جه دانیکی جهسته یی و ده روونی قه ده غه یه .

دووهم : به پیی حوکه کانی یاسا نه بیت ، ناشی که سی بگری یان ته وقیف بگری یان

هاتووہ ناشی پی بہاوئیریتہ ناوخانہ یان پیشکرنیت.

ماددہی سیاژدہ :

نہیننی ہاودہنگی بہریدی (ئاسایی و ئلیکترۆنی) و بروسکەو تەلەفۆنی دەستەبەرەو ، بۆ زەرورەتی عەدالەت و ئاسایشی و بە بریاری لایەنئیکی دادوہری و لە سنووری ئیقرارکراوی یاسایشدا نہبی ، ناشی ئاشکرا بکرین.

ماددہی چواردہ :

ناشی ہاوولاتی لەسەفەر بۆ دەرہوہی ولات یان گەرانہوہی قەدەغە بکریت و ، لەو حالەتانەشدا نہبی کہ یاسا سنووری بۆ دانابن دەنا ہاتن و چوونیشی لەناو ولاتەکەدا لێ نابەستری.

ماددہی پاژدہ :

ئازادی ئاین و برہو و داب و دەستوری ئایینی دەستەبەرن بە مەرگی لەگەڵ حوکمەکانی ئەم دەستورەو دەستورگەلی ہەرئیمایەتی و یاساگەلی یەکتیتہکەدا پێچەوانە نہبن و لە پێرۆی گشتی و ئادابی گشتی لانەدەن.

ماددہی شازدہ :

فێرکردنی سەرہتایی ئیلزامییەو ، دەولەت و حوکمەتانی ہەرئیمەکانیش پێویستە لەسەریان بی سەوایی (الأمیة) لەناو ببن و ، مافی فێربوونی بە خۆپایی لە قۆناغە جۆر بە جۆرەکانی سەرہتاییو ناوہندی و دواناوەندی و زانکۆیی و پیشەیی و تەقەنیدا بۆ ہاوولاتیانی خۆیان دەستەبەر بکەن .

ماددہی جەقەدہ :

ئازادی لیکۆلینہوہی زانستی ، لە چوارچۆیہی یاسادا ، دەستەبەرەو ، پێویستیشە دەست بەلایی و ئیبداع و ئیپتیکاریش لە ہوارگەلی زانستی و فیکری و رۆشنیری و ہونەریدا دنە بدرین و پاداشت بکرین.

ماددہی ہەژدہ :

ئازادی را و پەخش و چاپەمەنی و رۆژنامەوانی و کۆبوونەوہو خۆپیشاندان و مان گرتن و دامەزراندنی حزبگەلی سیاسی و سەندیکا و کۆمەلەکانیش ، بە پێی حوکمەکانی یاسا دەستەبەر دەکرین.

ماددہی نۆزدہ :

یەکەم : هیچ ہاوولاتیەک لە جنسییە عێراقی بی بەری ناگری.

دوہم : ناشی پەنابەری سیاسی تەسلیم بکریتہوہ .

ماددہی بیست :

یەکەم : کارکردن مافیکی ہەر ہاوولاتیەکە و ، پێویستیشە لەسەری ، لەہەر کۆییەکیش بیہوئ کاری خۆی دەکات و دەسەلاتەکانی دەولەتیش ہول دەدەن ہەلی کار ((فرصۃ العمل)) بۆ ہەر ہاوولاتیەک کہ توانای بەسەریدا بشکی برەخسینن.

دووم : دهولت ، باشت کردنی هه لومه رچی کار و بالاکردنی سهویه ی ژیواری و شاره زایی و رۆشنبیری بۆ گشت هاوولاتیانی ئیشکەر دهسته بهر دهکا ، ههروه ها زه مانه تی کۆمه لایه تیان بۆ حاله تی نه خووشی و زه بوونی و بی کار ی و پیری بۆ فه راهه م دهکات.

سییه م : به پی یاسا ، بۆ حاله تی دوورخستنه وه ی زیانیکی گشتیی ناكاو نه بی ، دنا ، ناشی ئیشکیکی دیارکراو به زۆر به هیچ که سیك بکریت.

ماددهی بیست و یهك :

دهسه لاته کانی یه کیتییه که وه هه ریمه کانیش مافی مۆلکایه تی دهسته بهر دهکن و ، یاسا پیوه نیداره کانیش ناوه رۆک و سنووره کانی ریک دهخن.

ماددهی بیست و دوو :

یه که م : دهولت له ریگای سهرومپ به رفراوان کردنی خزمه ته پزیشکیه کانی بوارگه لی پاراستن و چاره سهری و داوده رمانه وه ، پاراستنی ته ندروستی گشتی دهسته بهر دهکات.

دووم : دهولت ، پاراستن و باشتکردن و به ره و چاکتر گۆرینی خاکوئاو (البیئه) دهسته بهر دهکات.

ماددهی بیست و سی :

باج دان ئه رکیکی پیویسته له سه ره موو هاوولاتیه ک و ، به یاساش نه بی باج نه دهسه پیئری و نه وه رده گیری و نه هه موارده کری.

ماددهی بیست و چوار :

پیشکەش کردنی شکات و به رزکردنه وه ی سکا لانه بۆ دهسه لاته پیوه نیداره کان مافیکی دهسته بهر بۆ هاوولاتی و ، دهسه لاته کانیش پیویسته له ماوه یه کی دیارکراوی ماقوولدا یه کلایی بکه نه وه .

ماددهی بیست و پینج :

مه رجه ی پاراستنی ئه و مافانه ی له م دهروازه یه دا هاتوون دادوه ریه و ، دادگاش کاتی که م و زۆری به رپرستییه دهسه لاتی پیوه نیدار یان به رپرستییه یه که وراستی شه خصی یان به رپرستییه هه ردووکیان دیارده کات ئه و جا پیویسته له سه ری حوکمی سزا یان قه ره بو یان هه ردوو حوکمه که به سه ریدا سه پیئری.

دهروازه ی سییه م

دهسه لاته کانی یه کیتی

به شی یه که م — دهسه لاتی یاساکاری

ماددهی بیست و شش :

دهسه لاتی یاساکاری یه کیتی له دوو ئه نجومه ن پیک دیت که بریتین له په رله مانی یه کیتی و

ئه نجومه نی هه ریمه کان.

ئه رسیفی رۆژنامه ی وه قایعی کوردستان

www.mojkurdistan.com

مە بەھسى يەكەم
(پەرلەمانى يەككىتى)

ماددى بىست و جەوت :

يەكەم : پەرلەمانى يەككىتى لە نوینەرانى گەلى ھەردوو ھەرىمەكە پىك دىت و بە دەنگدانى گشتى تازاد و نھىنى و راستەوخو ھەلدەبژىردىن ، ئەو ھەش بە ياسا رىك دەخرىت .

دووم : ھەر ھاوولائىيەك ھەژدە سال تەمەنى تەواكردى و ئەھلىيەتى تەواى تىدا ھاتبىتەجى مافى ھەلبژاردنى ھەيە .

سىيەم : ھەر ھاوولائىيەك بىست و پىنج سال تەمەنى تەواكردى و ئەھلىيەتى تەواى تىدا ھاتبىتەجى مافى خو پالائوتنى بو پەرلەمانى يەككىتى ھەيە .

ماددى بىست و ھەشت :

خولى ھەلبژاردنى پەرلەمانى يەككىتى چوار سالەو ، لە رۆژى كۆبوونەو ھەيەكەمىو دەست پى دەكات .

ماددى بىست و نو :

شيوانى ھەلبژاردن و چۆنىتى ئەنجامدانى و رىژەنى نواندن و دياركردنى وادەى ھەلبژاردن بە ياسا ديار دەكرى .

ماددى سى :

يەكەم : ناشى ئەندامىتى پەرلەمانى يەككىتى و ئەندامىتى ئەنجومەنى ھەرىمەكان يان پەرلەمانەكانى ھەرىمەكان يان ئەندامىتى ئەنجومەنەكانى ئىدارەگەلى شارەوانى و محەللى دووسەرە ، ئەمىشيان و ئەمىشيان پىكەو كۆ بكرىنەو .

دووم : ناشى ئەندامىتى پەرلەمانى يەككىتى و ھەزىفەيەكى گشتى پىكەو ھەبەن .

سىيەم : ئەندامى پەرلەمان لەو رۆژەو ھەيە لە بەردەمى پەرلەمانى يەككىتىدا سوئىدى دەستورى دەخوات ، بەدەست ھەلگرتوو لە ھەزىفەى گشتى لە قەلەم دەدرىت .

ماددى سىو يەك :

پەرلەمان يەكەم كۆبوونەو ھەيە خو بە سەرۆكايەتى بە تەمەن گەورەترىن ئەندام ساز دەدا . لەو كۆبوونەو ھەيەدا ، بە دەنگدانى نھىنى سەرۆك و جىگرى سەرۆك و ئەمىندارى نھىنەكان لەنىو ئەندامەكانىدا ھەلدەبژىرى .

ماددى سىو دوو :

يەكەم : پەرلەمانى يەككىتى كۆبوونەو ھەيە خو بە زۆرىنەى ئەندامەكانى سازدەدات و ، بىرپارەكانىشى بە زۆرىنەى رەھا دەردەچوئى . ئەگەر دەقىكى ئەم دەستورە پىچەوانەى ئەو ھەبىت .

ئەھرىشى رۆژنامەى ھەقايەى كوردستان

دووم : پەرلەمان دروستى ئەندامىتى يەكلا دەكاتەو .
سىيەم : پەرلەمان بىرپارە سەر پىكەئىنانى لىژنەكانى خو دەدا .
www.mojkurdistan.com

مه بجه سی دووهم
ئه نجومه نی هه ریمه کان

ماددهی سی و سی :

ئه نجومه نی هه ریمه کان له بیست ئه ندام پیک دیت و ، به دوو ژماره ی یه کسان له ئه ندامان نوینه رایه تی هه ریه که له هه ریمی عه رهبی و هه ریمی کوردستان ده که ن.

ماددهی سی و چوار :

هه ر هه ریمه و به پیی شیوازی که ده ستوری هه ریمه که دیاری کردوو نوینه رانی خو ی بو ئه نجومه نی هه ریمه کان ناوزه دده کات و لاشیان دهدات.

ماددهی سی و پینج :

یه که م : ئه نجومه نی هه ریمه کان ئه و پرۆژه ی یاسا و بپاراننه ته سدیق ده کات که په رله مانی یه کیتی ئیقراریان ده کات.

دووهم : ئه گه ر هات و ، ئه نجومه نی هه ریمه کان پرۆژه ی یاسا که ی ئیقرارنه کرد ، ئه و له و باره دا هه واله ی په رله مان ده کړیته وه تا دووباره سه یری بکه نه وه .

سییه م : خو ئه گه ر هات و ، ئه نجومه نی هه ریمه کان بو دووهم جاریش له سه ر پای خو ی سوور بو ، ئه وه له و باره دا ، ئیدی پرۆژه ی یاسا که به لاوه دهنری .

مه بجه سی سییه م
ئیشه تاییه ته کانی په رله مانی یه کیتی

ماددهی سی و شهش :

ئیشی تاییه تی په رله مانی یه کیتی بریتیه له پیاده کردنی ئه م ده سه لاتانه :

یه که م : هه موارکردنی ده ستوری یه کیتی به زۆرینه ی سی له چواری ئه ندامانی هه ریه که له دوو ئه نجومه نه که ، به جیا .

دووهم : ته سدیقکردنی په یمانگه ل و ریکه وتننامه گه لی ده ره کی به ره زامه ندیی سی له چواری ژماره ی ئه ندامانی هه ریه که له دوو ئه نجومه نه که ، به جیا .

سییه م : جارپدانی جهنگ یان به ستنی ناشتی به مه رجی سی له چواری ژماره ی ئه ندامانی هه ریه که له دوو ئه نجومه نه که ، به جیا ، ره زامه ندیی له سه ر بده ن .

چواره م : یاساکاری یاساکانی یه کیتی .

پینجه م : متمانه دان به وه زاره تی یه کیتی و ئه ندامه کانی و ، متمانه لی کیشانه وه یان .

شه شه م : ته سدیقکردنی بوجه و حساب و حسابکاری کۆتایی یه کیتی .

حه وته م : سه پاندن و هه موارکردن و ئیلعاکردنی باج و ره سمه کان .

هه شته م : ريقابه کردنی ئیشه کانی ده سه لاتنی ته نفیزی یه کیتی .

نۆیه م : دانانی پێپۆ ناوخواهیه که ی و دیارکردنی میلاکات و ئیقرارکردنی بوجه که ی و دامه زرانندی فرمانبهره کانی و دیاری کردنی موچه کانیان.

به شی دووهم
دهسه لاتی ته نفیزی یه کیتی
مه بجه سی یه که م
سه روکی کۆمار

ماددهی سی و جهوت :

سه روکی کۆمار سه روکی دهوله ته و فرماندهی گشتیی هیزه چه کداره کانه له ولاندا.

ماددهی سی و ههشت :

سه روکی کۆمار به دهنگدانی گشتیی ئازاد و نهینی و یه که وراست یان (له لایه ن په رله مانی یه کیتییه وه) بو ماوه ی چوار سال هه لده بزێردریت و ، ده شی بو یه ک جاری دیکه ش هه لبێژدریتته وه .

ماددهی سی و نۆ :

مه رچی پالیئوراو بو پله و پایه ی سه رکۆمار ئه مانه ن :

یه که م : ده بی عیراقی بیت و چل سالی ش ته مه نی ته واو کرد بی .

دووهم : ده بی مافگه لی مه ده نی و سیاسی هه بی .

ماددهی چل :

سه روکی کۆمار به رله وه ی ئیش و کاری پله و پایه که ی خو ی بگریته ده ست ، له به رده می دانیشتنیکی هاوبه شی په رله مانی یه کیتی و ئه نجومه نی هه ری مه کاندا ، ئه م سوینده ده ستوریه ی خواره وه ده خوات :

((به یه زدانی مه زن سویند ده خۆم که ری ز له ده ستوری کۆماری فیدرالی عیراق بنیم و پاسه وانی له سه ربه خو یی و سه روه ری نیشتمان بکه م و به دئسو زیش بو وه دی هی نانی به رژه وه ندی ئازادی و حورمه تی گه ل له کاردا بم))

ماددهی چل و یه ک :

کاتی سه روکی کۆمار ده ست له کار هه لده گری یان ده مر ی یان تووشی زه بونیه کی به رده وام ده بی ، جیگره که ی بو باقیمه نی ماوه ی سه روکیه تییه که ی ئه رکی سه روکیه تی کۆمار ده گریته ده ست .

ماددهی چل و دوو :

سه روکی کۆمار له ده ره وه ده وله تی یه کیتی ده نوینی و ، به ناوی ده وله تی یه کیتییه وه په یمانگه ل له گه ل ده وله ته بیانیه کاندا ده به ستی و نوینه زری دیبلۆماسی ده نی ری و پیشوا زیش له نوینه رانی دیبلۆماسی ده کات .

ماددهی چل و سی :

سه روکی کۆمار ئه م ئیش و کارانه دهگریته دهست :

یه که م : سه ربه خوئی کۆماری فیدرالی و یه کیتی خاکه که ی و ئاسایشی ناوه وه و دره وه ی ده پاریزی.

دووه م : جیگری سه روکی کۆمار داده مزینئ دوا ی ئه وه ی له لایه ن ئه نجومه نی هه ریمه کانه وه ده پالئوری.

سییه م : مه رسومی تاییه ت به پیکهینانی وه زاره تی یه کیی درده هینی دوا ی ئه وه ی متمانه ی په رله مانی یه کیی ت وه ده ست ده هینی.

چواره م : مه رسومی تاییه ت به هه لبژاردنی په رله مانی یه کیی ت درده هینی.

پینجه م : یاسا یه کیتییه کان درده هینی.

شه شه م : نوینه رانی دیبلۆماسی عیراق بو ده وله تان و ریخراو و کۆنگره نیوده وله تیه کان داده مه زرینی و متمانه داریان ده کات.

حه وته م : هیزه چه کداره کان و هیزه کانی ئاسایشی ناوخو به پیی پیداو یستی به رزه وه ندی گشتی ده جوولینی ، به جووری ، که له گه ل حوکمه کانی ئه م ده ستوره و ده ستوری هه ریمدا پیچه وانه نه بییت.

هه شته م : حاله تی نا کاو (الطواریء) جارده دات که ئه وه ش به یاسایه کی تاییه ت ریك ده خریت .
نویه م : به پیی یاسا روتبه ی سه ربازی به ئه فسه رانی هیزی چه کدار و هیزه کانی ئاسایشی ناوخو ده به خشی و له خزمه ت ده ریان ده کا و خانه نشینیان ده کات.

ده یه م : نیشان و مه دالیا (الأوسمة و الأنواط) ده به خشی.

یازده م : خاوه ن پله ی تاییه ت و قازی و سه روکی ئیددیعا و مودده عییه گشتیه کان و جیگره کانیان له یه کیتییه که دا داده مه زرینی.

ماددهی چل و چوار :

تاوانبارکردنی سه رکۆمار به زۆرینه ی دوو له سیی ئه ندامانی په رله مانی یه کیی ت ده بی و ، دادگایی کردنیشی له دانیشتنیکی هاوبه شی دادگای ده ستوریی بالا و ئه نجومه نی هه ریمه کاندا به سه روکییه تی سه روکی دادگای ده ستوریی بالا ئه نجام ده درئ و بپیاره که شی به زۆرینه ی دوو له سیی درده چی.

ماددهی چل و پینج :

سه ره ک کۆمار به دریزیی ماوه ی تاوانبارکردنه که ی له ئیش و کاری پله و پایه که ی خویدا

به رده وام ده بی . **رژنامه ی وه قایعی کوردستان**

مه بجه سی دووهم
ئه نجومه نی وهزیران

ماددهی چل و شهش :

ئه نجومه نی وهزیران دهستهی تهنفیزیی بالاییه له یه کیتیدا.

ماددهی چل و جهوت :

ئه نجومه نی وهزیران له سه رهك وهزیران و جیگره كانی و وهزیره كان پیک دیت كه ههردوو هه ریمه یه كگرتوو كه ده نوینن به پپی ریژهی دانیشتووانیان.

ماددهی چل و ههشت :

ئه گهر سه رهك كۆمار سه ره به یه كی له دوو هه ریمه كه بیته ، ئهوا ، سه رهك وهزیران له هه ریمه كه ی تر ده بیته.

ماددهی چل و نۆ :

یه كه م : سه رهك وهزیران كه له لایهن په ره له مانی یه كیتیه كه وه ته کلیف كراوه ، لیستی ئه ندامانی وهزاره ته كه ی پیشكهش دهكات به سه رهك كۆمار تا ته سدیقی بكات.

دووهم : سه رهك وهزیران لیستی ئه ندامانی وهزاره ته كه ی ، دوا ی ته سدیق کردنی له لایهن سه رهكۆماره وه پیشكهش دهكات به په ره له مانی یه كیتیه كه تا متمانه وه ریگری و ، دوا ی متمانه وه رگرتنیش ، ئنجا ، سه رهك كۆمار ، مه رسومی كۆماریی تایبته به پیکهینانی وهزاره ته كه ده رده هیینی.

ماددهی په نجا :

ئه نجومه نی وهزیران ئه م ئیش و کارانه ی خواره وه دهكات :

یه كه م : به رکارخستنی یاسا کانی یه کیتی.

دووهم : پاراستنی ئاسایش و سه لامه تی و لات.

سییه م : ئاماده کردنی پرۆژه گه لی یاسا کانی یه کیتی و هه واله کردنی بۆ په ره له مانی یه کیتی.

چواره م : ئاماده کردنی بوجه ی یه کیتی.

پینجه م : سه ره په رشتی وهزاره تگه ل و ده زگا و مه رفه قه گشتیه کانی یه کیتی.

شه شه م : ده رهینانی پیروگه لی یه کیتی.

حه وته م : ئاماده کردنی بوجه ی گشتی و حساب و حسابکاری کۆتایی یه کیتی.

هه شته م : قه رزکردن و قه رزدان و سه ره په رشتی کاروباری دارایی.

نۆیه م : دامه زراندنی فرمانبه رانی مه دهنی له یه کیتیه كه دا و ته رقیه و خانه نشین کردنیان به پپی یاسا.

ماددهی په نجاو یهك :

یه كه م : سه ره كۆمار بۆی هه یه ، له هه ر کاتی کدا پپویست بیته ، داوا بکات ئه نجومه نی وهزیران کۆببیته وه ، کۆبوونه وه کهش ته نها بۆ ئه و بابه تانه ده بیته كه کۆبوونه وه که ی بۆ کراوه .

دووهم : سه ره كۆمار مافی ئه وه شی هه یه داوا ی راپۆرتگه لی تایبته به ئیش و کاری ئه نجومه نی وهزیران و وهزاره ته کانیش بکات.

ماددهی په نجا و دوو :

یهکه م : په رله مانى یه کیتی بوی هیه متمانه بکیشیته وه له :

۱. وهزارهت ، که هر له رۆژى متمانه ئى کيشانه که وه به دهست له کار هه لگرتوو داده نریت.
 ۲. وهزیر ، که هر له رۆژى متمانه ئى کيشانه که وه به دهست له کار هه لگرتوو داده نریت.
- دووم : وهزارهته دهست له کار هه لگرتوو که بهردهوام کاروبارى ئاسایى به پرى دهخات تا ئه و کاتهى وهزارهتیکى نوئى پیک دههینریت.

**بهشى سیهه م
دادگای دهستوریهى بالآ**

ماددهی په نجا و سى :

دادگای دهستوریهى بالآ له ژماره یى ئەندامگه لى ناسراو به لیهاتویى و شاره زایى و دهست و دل پاکی نیو دادوهر و مامۆستای یاسای زانکۆکان و پارێزه رانی پیک دیت که بۆ ماوه یه که ، له بیست سال که م تر نه بى ، ئیشیان له بواری دادوهرى یان وانه بیژى یان پارێزه رایه تیدا کردبى و ، هر هه ریمه ش نیوه یان ده پالئوی و (ژماره ی ئەندامان و ماوه ی ئیش کردنیشیان به یاسا دیارده کریت).

ماددهی په نجا و چوار :

سه رۆکایه تیهى دادگای دهستوریهى بالآ خولاوخول (دوریه) ده بیته و هر ساله و ، به نۆره ، نوینهرى یه کى له دوو هه ریمه که دهیگریته دهست.

ماددهی په نجا و پینج :

سه رۆکایه تیهى دادگای دهستوریهى بالآ ناشى وه لابنرى (عهزل بکرى) ته نها له و حاله ته دا نه بى که تاوانبار ده کرى به وهى که دهست و دل ی پاک نیه ، تاوانبارکردن و دادگاییکردن و ئیدانه کردنیشى ، له لایه ن ئەنجومه نى هه ریمه کانه وه ده کرى.

ماددهی په نجا و شهش :

ئه ندامى دادگای دهستوریهى بالآ ، به و هۆیه وه که گه یشتوو ته ته مه نى یاسایى خانه نشین کردن ، خانه نشین ناکریت له سه ر داواى خۆى نه بیته.

ماددهی په نجا و ههوت :

دادگای دهستوریهى بالآ ئەم ئیشه تاییه تانه ی خۆى هیه :

یهکه م : لیکدانه وه (تفسیر) ی ئەم دهستوره .

دووم : سه یرکردنى دهستوریه تى ئه و یاسایانه ی که له په رله مانى یه کیتیه وه درده هینرین و ، دهستوریه تى ئه و بریارانه ش که له دهسه لاتی ته نفیزی یه کیتیه وه درده هینرین ئه وش به یاسا ریک ده خریت.

سیهه م : په کلاردنه وه ی ئه و ناکوکیانه ی که له بهر کارخسنی ئەم دهستوره دا ده که ویته نیوان یه کیتى وه هه ریمه کانه وه .

چوارهم : یه کلاکردنه وهی ئه و ناوکیانیه ی که له بهرکارخستنی ئه م دهستوره و دهستورگه لی ههریمه کاندای ، دهکه ویتته نیوان ههریمه کانه وه .
ماده ی په نجا و ههشت :

دادگای دهستوری بالای بریاره کانی به زۆرینه ی دوو له سیی ئه ندنامه کانی دهرده هینی .

به شی چوارهم

نیش و کاره تاییه ته کانی یه کیتی

ماده ی په نجا و نو :

دهسه لاته کانی یه کیتی ئه م ئیشه تاییه تانه دهکن ، به لام غهیری ئه و ئیشه تانه تاییه تن به دهسه لاته کانی ههریم :

یه که م : نه خسه سازی سیاسی دهره وه و نوینه رایه تیی دیپلوماسی و قونسل .

دووم : گریدانی په یمانگه ل و ریکه و تننامه گه لی نیوده وله تی ، دهسه لاته کانی ههریمیش مافی ئه وه یان هه یه ریکه و تننامه ی ئابووری و روشنبیری و وهرزشی له گه ل ههریمه کانی دیکه ی ناو عیراق و دهره وشیدا گری بدهن .

سییه م : کاروباری بهرگری ، ئه مه ریزه جوړبه جوړه کانی هیزه چه کداره کان ده گریته وه .

چوارهم : جارپدانی جهنگ و بهستنی ئاشتی .

پینجه م : پاره و دهره یانی دراو و ، دانانی سیاسی ئه مانه تی (الأثمانیه) و بانکی و گریدانی قهرزه کانی یه کیتی .

شه شه م : دانانی پیوه و عه یاره و کیشه کان (وضع المقاییس و المکابیل و الأوزان) و دیارکردنی سیاسی گشتی له بواری مزوگری دا .

هه وه م : دانانی پلانی ئابووری گشتی به ئامانجی فراژوکردنی (تنمیه) بواری پیشه سازی و بازرگانی و کشتوکالیی ههریمه کان .

هه شته م : دانانی بوجه ی گشتی یه کیتی .

نویه م : کاروباری ئاسایشی فیدرالی .

دهیه م : کاروباری جنسییه و ئیقامه و بیانیه کان .

یازدهم : سامانی نهوت .

دهره وه ی چوارهم

ئهرشیفی رۆژنامه ی ووتایی کوردستان
ماده ی شهست :

ههر ههریمه و دهستوری تاییه تی خوئی داده نیت بهر چا و گرتنی ئه م دوو مه رجه :

یه که م : بنیاتنانی پپۆی کۆماری دیموکراتی په رله مانی.

دووهم : حوکمهکانی ئەو پپۆیه له گهڵ ئەم دەستورەدا پپچهوانه نه بن.

ماددهی شهست و یهك :

گهلی هه ریم ، به دهنگدانیکه گشتیه ئازاد و نهینهی و راسته وخۆ ، نوینه رانی خۆی بۆ ئەنجومه نی نیشتمانی هه ریم هه لده بژیرێ ، شیوازی هه لبژاردن و چۆنیهی هه لبژاردن و ریژهی نوینه رایه تی و دیارکردنی وادهی هه لبژاردنیهی به یاسایه کی تایبه ت دیارده کرین.

ماددهی شهست و دوو :

ئیش و کارهکانی ئەنجومه نی نیشتمانی هه ریم و پپوهندییهکانی له گهڵ دهسه لاتهکانی تردا ، به پپۆی دهستوری هه ریم دیارده کرین.

ماددهی شهست و سی :

دهسه لاتی تهنفیزی هه ریم له مانه پیک دیت :

یه که م : سه رۆکی هه ریم.

دووهم : ئەنجومه نی وهزیرانی هه ریم.

ماددهی شهست و چوار :

گهلی هه ریم (یان ئەنجومه نی نیشتمانی هه ریم) سه رۆکی هه لده بژیرێ (سه رۆکی هه ریم) ی پپۆی دهگوتری ، ئەو سه رۆکه سه رۆکی بالایی دهسه لاتی تهنفیزیه و ، له بۆنه گه ل و دابوده ستوری پپۆتۆکۆلیدا ، له هه ریمدا نوینه رایه تی سه رکۆماری فیدرالی عیراق دهکات.

ماددهی شهست و پینج :

شیواز و مه رجهکانی هه لبژاردنی سه رۆکی هه ریم و ماوهی کاربه دهستی (ولایه) وئیش و کارهکانی و پپوهندهی له گهڵ ئەنجومه نی وهزیرانی هه ریم و دهسه لاتهکانی دیکه ی هه ریمدا ، هه مووی به پپۆی دهستوری هه ریم دیارده کرین.

ماددهی شهست و شهش :

ئەنجومه نی وهزیرانی هه ریم له سه رۆکی وهزیران وجیگرهکانی و ژماره یه ک له وهزیران پیک دیت و دهسه لاتی تهنفیزی هه ریم له ئەستۆدهگری.

ماددهی شهست و حهوت :

چۆنیهی پپکهینانی ئەنجومه نی وهزیرانی هه ریم وئیش و کارهکانی و پپوهندی به سه رۆکی هه ریمه وه ، به پپۆی دهستوری هه ریم دیارده کرین.

ماددهی شهست و ههشت :

دادگای بالایی هه ریم (دادگای ته مین) سه رباری ئیش و کاره ئاساییهکانی خۆی ، تایبه ته ندهشه

به لیکدانه وهی دهستوری هه ریم و یه کلاکردنه وهی تانه (دفع)ی دهستوری نه بوونی ئەو یاسایانهی که له بهردهم دادگادا دهعوایان پپۆی کراوه ته وه.

ماددهی شهست و نۆ :

دادوهری له ههریمدا دهسهلاتی دادوهریی سهربهخۆ پیادهدهکات ، ههموو دهرهجهکانی دادگاگان دهگریتهخۆ به دادگای تهمییزی ههریمیشهوه که سهیری دهعوا مهدهنیهکان و قهزایی سزایی و هی دیکهی بهدوا دهرهجه دهکات ، که ئهوهش به یاسایهکی ههریمی ریک دهخریت .

ماددهی چهفتا :

ههریم دهسهلاته جوربهجورهکان پیادهدهکات ، تهنها ئهوانه نهبی که به پیی حوکمهکانی ئهم دهستوره ، به تایبهتیش به پیی بهشی چوارهمی دهروازهی سییهم دراون به یهکیتی .

ماددهی چهفتاو یهک :

ههر ناکوویییهک له نیوان یهکیتی و ههریم یان له نیوان خودی ههریمهکاندا دهربارهی پیادهکردنی ئهو ئیش و کارانهی لهم دهستورهدا هاتووه ، رویدات ، دهخریته بهردهم دادگای دهستووری بالابۆ یهکلاکردنهوهی .

دهروازهی پینجهم

حوکمه داراییهکان

ماددهی چهفتا و دوو :

له کۆماری فیدرالی عیراقددا دیوانی ریقابهی دارایی دادهمهزری و پابهستی ئهجومهنی نیشتمانی یهکیتی دهبیته و ئهرك و پیکهاتهکانیشی به یاسایهک ریک دهخریت .

ماددهی چهفتا و سی :

به یاسای یهکیتی یان به یاسای ههریم نهبی باج ناسهپینری و وهرناگیری و ههموار ناگریته .

ماددهی چهفتاو چوار :

تهنها دهستهلاتهکانی یهکیتی بۆیان ههیه باجی ناردهنی و هاوهرده (رهسمی گومرگ) بسهپینن و وهری بگرن .

ماددهی چهفتا و پینج :

دهسهلاتهکانی ههریم بۆیان ههیه ئهم باج و رهسم و کرپانهی خوارهوه بسهپینن :

یهکه م : باجی دهسهات (الدخل) .

دووهم : باجی خانووبه ره .

سییه م : باجی عهرهسه .

چواره م : رهسمی تۆمارکردنی خانووبه ره .

پینجه م : رهسمگه لی دادگاگان .

شه شه م : رهسمی ئیجازه گهل و مزوگری (الأجور) خزمهتهکانی وهک ئاو و کارهبا و خزمهتی کوردستان دیکه .

ماددهی جهفتا و شهش :

هەر هەریمی به پپی ریژهی دانیشتووانی خوئی له چاو (بالنسبة) کۆی دانیشتووانی ولات ، بهشی خوئی دهبیّت له داهااتی سامانی نهوت و رهسمگهلی گومرگ و منحه و باربو و قهرزی بیانی.

**دهروازهی شهشه م
حوکمه کوتایی و ئینتیقاییهکان**

ماددهی جهفتا و جهوت :

ناشی سنوورگهلی دوو ههریمه که هه مواربکریّن ، به رهزامهندی ئه نجومه نی نیشتمانی خودی ههریمه که و به زۆرینه ی سی له چواری ئه ندامهکانی نه بیّت.

ماددهی جهفتا و ههشت :

یه که م : هاوولاتیانی ههریمی کوردستانی عیراق به پپی ریژهی دانیشتووانی ههریمه که له چاو کۆی دانیشتووانی کۆماری فیدرالی عیراقدا له پله و پایه گرنگهکانی وهزارهتهکان و دهسته یه کیتییهکانی ناوه وه و دهره وه ، به تاییه تیش وه کیل و وهزیرهکان و دهرجه تاییه تهکان و بهرپوه به ره گشتیهکان داده مه زریّن.

دووم : ههر هه مان بنه ما له مانه ی خواره وه شدا ره چاو ده گیرین :

۱. دامه زانندی سه فیرگه ل و ئه ندامانی سلکی دیپلوماسی و کونسلی و نوینه رانی یه کیتی له دهسته و ریخراوه نیوده وه له تی و ئیقلیمیهکاندا.
۲. دامه زانندن له پله و پایهکانی هیزه چه کدارهکان و ئاسایشی فیدرالییدا.
۳. هاوبهشی کردن له شانده رهسمیهکانی عیراق و ئه موفاوه زانه شدا که بو ریکه وتننامه گه لی نیوده وه له تی ئه نجام ده درین.
۴. وهرگرتنی قوتابیان له ئه کادیمیا و کۆلیژهکانی سوپا و پۆلیس و خولهکانیاندا له ناوه وه و دهره وه.

ماددهی جهفتا و نۆ :

یه که م : هیزهکانی پیشمه رگه و پیکهاتهکانی ئیستایان ده بنه به شیک له هیزه چه کدارهکانی ههریمی کوردستان.

دووم : رۆلهکانی ههر ههریمه و له خودی ههریمه که ی خویماندا خزمه تی سه ربازی ده که ن.

ماددهی ههشتا :

یه که م : هه موو ئه و یاسا و برپیار و مه رسوم و فه رمان و پیرو و رینماییه گه له ی له ده سه لاتهکانی مه رکه زییه وه له باره ی ره فتار و کرداری پاکسازی ره گه زی و ره و پیکردن و راگواسته وه ده رچوه ههر هه مووی ئیلغا ده کریّن.

دەرچووێتی پۆزنامەی وه قایعی کوردستان

دووهم : ئاسه‌واره‌کانی گۆرینی واقعی نه‌ته‌وه‌یی که له ناوچه‌گه‌لیکی هه‌ریمی کوردستاندا به‌رکار خراوه لاده‌برین و ، هاوولاتییه کورده‌کانی ناوچه‌گه‌لی پارێزگای که‌رکوک و مه‌خمور و شنگال و زهممار و شیخان و خانه‌قین و مه‌نده‌لی و ناوچه‌گه‌لی تریش ده‌برینه‌وه بو جیگا‌کانی دانیشتنی پیشووی خۆیان و ، ئه‌و هاوولاتییه عه‌ره‌بانه‌ش که له‌لایه‌ن ده‌سه‌لاته‌کانی پیشتری عی‌راقه‌وه له‌و ناوچه‌دا نیشته‌جی‌کراون ده‌برینه‌وه بو جیگا‌کانی دانیشتنی پیشووی خۆیان له ده‌روه‌ی هه‌ریمی کوردستان.

سییه‌م : حوکمی برگیه‌ی یه‌که‌می سه‌روه‌ه هاوولاتیانی ره‌وی‌کراوی تورکمان و ئاسوری و کلدانیش ده‌گریته‌وه .

چوارهم : هه‌موو مال و دارایی گواسته‌نی و ناگواسته‌نی ده‌دریته‌وه به‌ هاوولاتییه ره‌وی‌کراوه‌کان و قه‌ره‌بوویه‌کی عادیلانه‌ی ئه‌و زه‌ره‌ر و زیانانه‌ش ده‌کریته‌وه که لییان که‌وتوووه .

پینجه‌م : کورده فه‌لییه ره‌وی‌کراو و دوورخراوه‌کان ده‌برینه‌وه بو جیگا‌کانی دانیشتنی پیشووی خۆیان و جنسیه‌ی عی‌راقی و مال و دارایی گواسته‌نی و ناگواسته‌نییان پی ده‌دریته‌وه و قه‌ره‌بوویه‌کی عادیلانه‌ی ئه‌و زه‌ره‌ر و زیانانه‌ش ده‌کریته‌وه که لییان که‌وتوووه .

شه‌شه‌م :

أ. ئاشکراکردنی چاره‌نووسی بزراوان قوربانیانی ئه‌نفال و بارزانیه‌کان و فه‌لییه‌کان و هه‌موو عی‌راقیه بزراوه‌کانیش .

ب. قه‌ره‌بوکردنه‌وه‌ی قوربانیانی چه‌کی کیمیایی له کوردستاندا ، هه‌روه‌ها قه‌ره‌بوکردنه‌وه‌ی ئه‌و زه‌ره‌رو زیانه‌ی ماددی و مه‌عنه‌وییه‌یانه‌ی له‌و بزراوانه‌که‌وتوووه که برگیه‌ی (أ)ی سه‌روه‌ه ده‌یانگریته‌وه .

ج. فه‌راهه‌م کردنی زه‌مانه‌گه‌لی کۆمه‌لایه‌تی و ته‌ندروستی بو خاوه‌خیزانی ئه‌وانه‌ی هه‌ردوو برگیه‌ی (أ، ب)ی سه‌روه‌ه ده‌یانگریته‌وه و بو که‌م ئه‌ندامه‌کانیش له قوربانیانی چه‌کی کیمیایی .

د. فه‌راهه‌م کردنی زه‌مانه‌گه‌لی کۆمه‌لایه‌تی و ته‌ندروستی بو ئه‌و عی‌راقیانه‌ی که به‌ ده‌ستی ده‌زگا ئه‌منیه‌کان تووشی که‌م ئه‌ندامی له‌ش بوون به‌ هۆی ئه‌شکه‌نجه‌دانی له‌ش یان ده‌رونیانه‌وه .

ه. ئه‌وانه‌ی به‌رپرسن له ئه‌نجامدانی ئه‌و جه‌ریمانه‌ی ده‌ره‌ق به‌و که‌سانه‌ی که حوکمه‌کانی ئه‌م مادده‌یه ده‌یانگریته‌وه ، هه‌واله‌ی دادگای تایبه‌ت ده‌کرین .

مادده‌ی هه‌شتاو یه‌ک :
 ئه‌م ده‌ستوره به‌ به‌رزترین یاسای ولات داده‌نری و هه‌ر یاسایه‌کیش به‌ پێچه‌وانه‌ی ئه‌م ده‌ستوره
 www.mojkurdistan.com

دەربەھێنری بە باتل لە قەڵەم دەدریّت.

ماددەى هەشتا و دوو :

یەكەم : بە رەزەمانەندى سى لە چوارى ئەندامانى هەریەكە لە پەرلەمانى یەكیّتى و ئەنجومەنى هەریەكان ، بە جیا ، نەبى ، ناشى حوكمەكانى ئەم دەستورە هەموار بكرین .
دووهم : ئەم لایەنەى خوارەوه مافى پيشكەش كردنى پيشنیازيان بۆ هەمواركردنى ئەم دەستورە هەیه :

١. ئەنجومەنى وەزیرانى یەكیّتى .

٢. ژمارەبى لە چوارىەكى ئەندامانى پەرلەمانى یەكیّتى كەمتر نەبىّت .

ماددەى هەشتا و سى :

كۆمارى فیدرالى عىراق ، بەرامبەر بە هەيئەتى نەتەوه یەكگرتووەكان بۆین دەبى (تلتزم) كە زەمانەتى ماف و سنور و دەسەلاتەكانى هەریەكە لە دوو هەریەكە بكات كە دەقەكانیان لەم دەستورە و دەستورە هەریەكاندا هاتوون ، هەروەها بۆین دەبى زەمانەتى ئەو پىرۆ ديموكراتیه بكات كە بەپى ئەم دەستورە دامەزراوه و حورمەتى بنەماكانى بگرى و ، هەر لادانىكيش لەوانەى لەم ماددەیهدا هاتوون ، بە هەپەشه كردن لە ئاسایش و ئاشتی نیۆدەولەتى دادەنرىّت .

ماددەى هەشتا و چوار :

بە رەزەمانەندى دەسەلاتى یاسادانانى هەریەكە لە هەردوو هەریەكە نەبى ، ناشى نە كەیانى كۆمارى فیدرالى عىراق و نە ئەو پىرۆ سیاسیهشى كە لەم دەستورەدا نیشان دراوه بگۆردرىّت دەنا بە پىچەوانەشەوه ، گەلى هەرىمی كوردستان بۆى هەیه ، مافى چارەنووسى خۆى بە دەستى خۆى پیاوه بكات .

پینج شەممه ٢٠٠٢/١١/٧